

Warszawa, 9 maja 2025 r.

List otwarty

**do Ministry Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz innych jednostek administracji
rządowej i jednostek samorządu terytorialnego**

**w sprawie wykorzystania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych jako
instrumentu służącego rozwojowi ekonomii społecznej**

Komisja Europejska od ponad 30 lat, a polski rząd od blisko 15 lat, zachęcają do stosowania społecznych zamówień publicznych, czyli wykorzystywania przy udzielaniu zamówień finansowanych ze środków publicznych klauzul społecznych, pozwalających osiągać dodatkowe korzyści społeczne. Od 2004 roku klauzule społeczne znajdują się w unijnych dyrektywach dotyczących zamówień publicznych. Polska wprowadziła pierwsze klauzule w 2009 roku, w 2016 roku w polskim prawie pojawiły się kolejne rozwiązania pozwalające uwzględniać aspekty społeczne. Większość z tych rozwiązań dotyczy kwestii zatrudniania oraz integracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, na przykład osób bezrobotnych, osób z niepełnosprawnością czy osób w kryzysie bezdomności.

Część przewidzianych w prawie klauzul społecznych ułatwia dostęp do zamówień publicznych podmiotom ekonomii społecznej, czyli organizacjom pozarządowym, spółdzielniom socjalnym czy spółkom nie nastawionym na zysk, w tym posiadającym status przedsiębiorstw społecznych. Realizacja przez te podmioty zamówień publicznych służy osiąganiu ich celów statutowych, istotnych z punktu widzenia państwa i społeczeństwa, w szczególności reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczeniu usług społecznych. Z uwagi na realizację tych celów upowszechnianie stosowania klauzul społecznych jako instrumentu wspierającego rozwój podmiotów ekonomii społecznej zostało uwzględnione w kluczowych strategiach naszego państwa, np. w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju czy Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, w regionalnych

programach rozwoju ekonomii społecznej oraz w strategiach i programach samorządów gminnych i powiatowych. Od 2015 roku Rada Ministrów przyjmuje zalecenia dotyczące stosowania klauzul społecznych przez administrację rządową, niektóre samorządy terytorialne wewnątrznie wprowadziły podobne zalecenia.

Po ponad 15 latach od wprowadzenia klauzul społecznych do polskiego prawa należy stwierdzić, że dotychczasowe działania państwa dotyczące upowszechniania stosowania klauzul społecznych jako instrumentu wspierającego rozwój ekonomii społecznej okazały się nieskuteczne. Klauzule społeczne skierowane do podmiotów ekonomii społecznej, takie jak klauzula zastrzeżona, klauzula usługowa czy klauzula zatrudnieniowa, są wykorzystywane wciąż marginalnie. Według danych Urzędu Zamówień Publicznych w 2023 roku zamówienia, w których zastosowano klauzule społeczne skierowane do podmiotów ekonomii społecznej stanowiły nieco ponad 2% wszystkich udzielonych zamówień publicznych o wartości co najmniej 130 tys. zł.

Zaniechanie stosowania klauzul społecznych przez większość jednostek administracji rządowej i samorządowej w poważny sposób osłabia efekty działań państwa na rzecz rozwoju ekonomii społecznej przewidzianych w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej i obniża efektywność środków wydatkowanych na ich realizację, pochodzących głównie z budżetu państwa, Europejskiego Funduszu Społecznego, PFRON-u i Funduszu Pracy. Podmioty ekonomii społecznej nie mogą korzystać z istotnego instrumentu wsparcia, jakim są klauzule społeczne, co powoduje, że wiele z nich nie jest w stanie przetrwać w konkurencji z podmiotami rynkowymi.

Klauzule społeczne skierowane do podmiotów ekonomii społecznej są określone w powszechnie obowiązującym prawie, ale mają charakter dobrowolny, czyli to zamawiający sami decydują o tym czy i w jakich zamówieniach je zastosować. Państwo dotychczas nie stworzyło mechanizmów, które potrafiłyby skutecznie przekonać i zachęcić administrację rządową i samorządową do stosowania klauzul społecznych. Spektakularnym przykładem jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, które odpowiada za rozwój ekonomii społecznej, w tym za wdrażanie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Ministerstwo zamiast dawać przykład wykorzystywania Klauzul społecznych jako instrumentu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, stosuje klauzule sporadycznie, a dodatkowo określa często w specyfikacjach warunków

zamówień takie warunki, które utrudniają lub wręcz uniemożliwiają ich realizację przez podmioty ekonomii społecznej.

Stać Konferencja Ekonomii Społecznej, która od 21 lat działa na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w Polsce, dostrzega problem niestosowania klauzul społecznych i jego negatywne skutki dla podmiotów ekonomii społecznej. Dlatego, wykorzystując formę listu otwartego, zwracamy się przede wszystkim do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jako odpowiedzialnej w rządzie za rozwój ekonomii społecznej o:

- wypracowanie i wdrożenie, wspólnie z interesariuszami, rozwiązań prawnych, instytucjonalnych i finansowych, które spowodują powszechne wykorzystywanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, w szczególności tych, skierowanych do podmiotów ekonomii społecznej,
- stosowanie w większym zakresie niż obecnie klauzul społecznych w zamówieniach udzielanych przez resort rodziny,
- intensyfikację działań promujących przykłady wykorzystania klauzul społecznych jako instrumentu wspierającego rozwój ekonomii społecznej.

Stać Konferencja Ekonomii Społecznej deklaruje jednocześnie wsparcie merytoryczne w zakresie wypracowania i wdrożenia rozwiązań zachęcających do stosowania klauzul społecznych. Zwracamy się także do wszystkich, ponad 30 tysięcy zamawiających, jednostek administracji rządowej i samorządowej o to, aby korzystali w udzielanych zamówieniach z klauzul społecznych, w szczególności skierowanych do podmiotów ekonomii społecznej. Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że racjonalne stosowanie tych rozwiązań nie tylko wspiera rozwój ekonomii społecznej, ale przynosi także inne korzyści np. w postaci trwałych lokalnych miejsc pracy, skutecznej integracji społecznej i zawodowej wielu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, świadczeniu usług zaspokajających ważne potrzeby społeczne, a także wymiernych oszczędności w wydatkach publicznych.

W imieniu **Stałej Konferencji Ekonomii Społecznej**

Przewodnicząca Stałej Konferencji Ekonomii Społecznej

Joanna Wardzińska

